

Topola in Oplenac.

I.

Z Beograda se odpravljamo v Topolo in na Oplenac. Zakaj? O, da od blizu gledamo preteklost in sedanost rodu Karadordev. Saj je tu oni zgodovinski svet, kjer je bil v bližnjem selu Viševcu rojen l. 1752. Kara Đorđe Petrović, vodja prve srbske vstaje; kjer je l. 1814. v sosednjem Orašcu pozval srbski narod na vstajo za svojo svobodo; in v bližnjem Radovanju je l. 1817. padel kot žrtev zarotnikov. — Ta zgodovinski svet gremo pogledat in pa kraj, ki si ga je izvolil Kara Đorđe in njegov rod za poslednji svoj počitek, a tudi kraj, ki so v njem najrajši živeli po svojem slavnem dedu Karadordeviči do današnjega njegovega potomca, kralja Aleksandra I.

Zatorej v Topolo in na Oplenac!

Vstati je treba rano, kajti Topola in Oplenac nista pri Beogradu; že z vlakom se vozimo tako daleč kakor od Ljubljane do Bohinjske Bistrice ali pa do Zidanega mosta, peš pa imamo še dve debeli uri poti. Zato se požurimo na prvi jutranji vlak, ki vozi iz Beograda proti jugu.

V poletnem jutranjem solncu hitimo z njim med beograjskim parkom v Topčideru in senčnim Košutnjakom; na levi nas pozdravlja Avala z grobom neznanega junaka, južneje na desni se vleče kopasti Kosmaj, tako bogat na zgodovinskih pričicah o hajdukih, ki so gonili Turke. — V Mladenovcu presedemo na ozkotirno železnico, ki se odcepi tu na Valjevo. No, na tej progi ne ostanemo dolgo. Izstopili naj bi prav za prav v Arandelovcu, odkoder vodi gladka cesta v Topolo, a poznavalci okolice so nam svetovali, naj izstopimo že na postaji pred mestom ter jo udarimo peš, češ da bomo imeli tako več od poti.

Tako storimo. In ni nam žal. Na mali postajici Selo Banja se obrnemo proti jugovzhodu in jo mahnemo ob potoku, po ravnici, v brdo in preko njega, pa nizbrdo med šumicami in njivami. Zgrešiti ne moremo, kajti Topola in Oplenac sta pred nami in od daleč gledamo lepote, ki naj jih zre oko od blizu.

Ob vinogradih gre pot, na strani pustimo dvoje, troje vasic s samim selom Banjo, čeprav bi imeli tu priliko videti ogromno klet znamenite »Vencačke vinogradarske zadruge«. Mudi se nam, zakaj Topola in Oplenac sta še daleč in mi se moramo še danes vrniti v Beograd. Zato gremo naprej in gledamo le bogastvo zemlje v Šumadiji: visoka rž, težka pšenica, koruza že obeta in trta poji gosto nastavljeno grozdje s sokom vinskih jagod. Kakor naši dolenski griči se mi zdi Šumadija in kakor naše Slovenske gorice; samo da je zemlja bolj črna in bolj mastna.

Solnce je že visoko in pošteno pripeka, ko premagamo poslednjo strmino in dospemo na lepo, gladko cesto. Pred nami je Topola, nad njo Oplenac, krog in krog nas šumadijsko gričevje, za njim venec vrhuncev in gorovja: Jasenica, Rudnik, Suvobor, Moljen, Kosmaj, Veličac, Bukula, Rtanj i. dr.

Pot nas upeha. Ne bo tedaj odveč, ako sedemo v senčno lopo mehane¹, v katero je pač zahajal tudi sam Kara Đorđe, saj vodi od tu do njegovega konaka kamenit tlak. Pa tudi gostilničar je prijazen čika, ki nas kaj kmalu postreže z vročimi čevapčiji in nam pove, da se dobi opoldne »taze pečena prasetina«. Prav radi mu obljubimo, da se vrnemo k njemu, za zdaj pa ga prepustimo drugim gostom.

¹ Mehana = gostilna.

II.

Nas vabi ponosna stavba vrh Oplenca, na katerega gornjem delu leži kraj Topola. Takoj nad Topolo pridemo po lepi peščeni poti do kamenite ograje, ki v razdalji 50 m opasuje stavbo. Skozi park, ki deloma še nastaja, se napotimo do nje. Cerkev sv. Đorda je to, zidana iz belega rezanega kamena po vzorcih srednjeveških srbskih samostanskih cerkva. Nemo in veličastno se dvigajo z bakrom krite kupole. Tiho je kroginkrog, še ptičji spev, ki se glasi iz parka, je kakor zaglušen v tej splošni tišini.

Saj je cerkev sv. Đorda na Oplencu grobnica, ki jo je l. 1912. sezidal pokojni kralj Peter I. za umrle člane rodu Karađorđevića. In ves hram božji in njegova okolica diha veličastvo, za katerega namen je postavljen.

S svetim spoštovanjem stopimo v cerkev. Tih somrak nas objame in v svetem začudenju obstanemo.

Svetovna vojna je prekinila notranjo zgradbo cerkve. Po vojni nadaljuje delo, ki ga je začel oče, njegov sin, kralj Aleksander I., in to z velikim razumevanjem in umetniškim ukusom. Vso notranjost cerkve bodo pokrili mozaiki — slike, sestavljene iz brušenih barvnih kamenčkov in zlatih ploščic. Mozaiki predstavljajo štiri evangeliste, ki so že gotovi, razne svetopisemske osebe iz starega in novega zagona ter so posnete po znamenitih umetniških slikah, s katerimi so dali v srednjem veku krasiti stene cerkva srbski vladarji iz rodu Nemanjićev. Tako se združijo v tej cerkvi in ohrani v njej vse najlepše, kar je ustvarila srednjeveška srbska umetnost. Ti mozaiki bodo gotovi v 2 do 3 letih, a polagajo se od l. 1926. dalje.

Nepokrit ostane beli rezani in obrušeni kamen, iz katerega je cerkev zidana, le pri stebrih, ki jih je šest po osem metrov visokih in ki nosijo kupole. Stebre krasi zgoraj štirje beli dvoglavi orli, pod veliko srednjo kupolo pa visi bronast obroč, ki bo nosil vse vojaške zastave srbske vojske iz vojn v letih 1912. do 1918.

Tako bo cerkev veličasten spomenik srbske slave za osvoboditev jugoslovenskega rodu in najprimernejši kraj, da počivajo v njem smrtni ostanki voditeljev tega slavnega pokreta.

Karađorđeva kula in stara cerkev v Topoli.

Mehana (gostilna) v Topoli, v katero je zahajal Kara Đorđe.

Klišeje je iz prijaznosti posodil g. dr. Milan Glavinic, šef odseka min. prosvete, za kar se mu uredništvo toplo zahvaljuje.

V kamenitem cerkvenem podzemlju je prostrana grobnica. Tu je našla svoj večni mir vrsta odličnih in najodličnejših članov vladarske roduvine Karađorđević. Razen kralja Petra I. Velikega Osvoboditelja počivata tu njegova otroka Milena in knez Andrej; tu so ostanki znamenite dobrotnorke Srbije, kneginje Ljubice; ostanki kneza Aleksandra, vladajočega v Srbiji od 1842. do 1856. leta; pa Jelene, soproge Kara Đorđe. In še drugih.

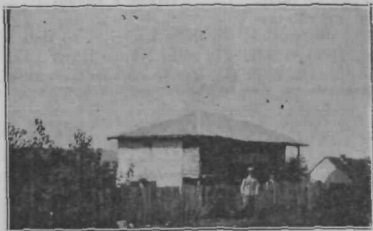
Le en grob iščeš v tej grobnici zaman: to je grob velikega začetnika srbske svobode Kara Đorđe samega. Ta grob najdemo v mali, skromni stari cerkvi izpod parka, ki obkroža veliko novo cerkev, v gosti senci starih dreves. Tu sem so položili truplo velikega vojvode leta 1817., a brez glave, kakor so ga bili pustili zarotniki v Radovanju; glava je bila položena v grobnico šele kasneje. — Ko bo nova cerkev dogotovljena, bodo tudi Kara Đorđevi posmrtni ostanki združeni s posmrtnimi ostanki njegovih potomcev, in sicer v posebni krsti, izklesani iz enega samega kamna. Ob njegovi strani bodo položeni v ravno tako krsto posmrtni ostanki kralja Petra I. Osvoboditelja.

To so spominki slave na Velikem Oplencu. Poleg teh veličastnih sta v Topoli še stari Kara Đorđev konak in njegova vojašnica, ki sta oba namenjena za muzej, v katerem bodo shranjeni spomini iz osvobodilnih srbskih vojn.

III.

Poleg spominkov iz preteklosti se razvija na Malem Oplencu življenje, ki hoče v miru koristiti današnjemu in bodočemu rodu.

Od nove cerkve nam gre pogled na južno, južnozapadno in južnovzhodno stran Oplenca. Tu je kraljevo posestvo. Drevored jablan in hrušek vodi od cerkve do dvorca, postavljenega v sredo zelenja in cvetja v razsežen park. Od dvorca samega se polagoma spušča cvetni hodnik s kamenitim stebriščem k vili, v kateri stanujejo kraljeviči, kadar je kraljeva rodbina na Oplencu. Kakor je preprost sam dvorec, tako je preprosta tudi ta vila, sezidana v slogu seljačkih hiš. Pred vilo imajo kraljeviči tudi svoje igrališče. Poleg teh poslopj je na kraljevem posestvu še hiša, v kateri prebiva svečenik in ki je

Vojašnica kneza Aleksandra Karađorđevića v Topoli.

bila po vojni zatočišče kralju Petru I. in današnjemu našemu kralju.

Celo kraljevo posestvo na Oplencu pa je velika kmetija, znabiti med najboljše urejenimi v vsej državi. Že Kara Đorđe in za njim knez Aleksander Karađorđević sta imela tu svoje vinograde, ki sta jih gojila z veliko vnemo. Za Kara Đorđo se ve, da je sam kopal v vinogradu, sam obrezaval in vezal, sam urejeval svojo klet in sam nabijal obroč na sodih. Danes kralj Aleksander nadaljuje to delo, ki so ga začeli njegovi predniki.

Vse posestvo meri kakih 130 hektarjev, na katerem je največ šume, samega vinograda pa je nad 20 ha in je zasajenih v njem že nad 100.000 trt. Vinograd nameravajo razširiti, da bi bilo v njem do pol milijona trt, na posestvu samem pa zgraditi najvzornejšo klet. Tu naj bi se učila umnega

kletarstva bližja okolica, kot vzor pa naj bi služilo kletarstvo v njej vsem vinorodnim krajem naše zemlje.

Poleg vinarstva se goji živinoreja, posebno ovce; v načrtu pa je večja žrebčarna, ki naj bi vzgojila vrsto, primerno podnebju in ozemlju.

Gospodarstvo na tem posestvu je kraljeva skrb. Kraljica pa se zanima zlasti za kuretino, med katero goji poleg domače perutnine tudi posebne vrste.

Kraljeva rodbina se rada bavi na tem posestvu in zlasti jesenske bratve v vinogradu ne zamudi nobeno leto. Tu živi srečno življenje kmetškega posestnika in posestniki, ki so bili kraljevi gosti, pripovedujejo, kako se kralj na Oplencu najrajši razgovarja s seljaki. In prav pogosto se zvečer po šumadijskem običaju peče v bližini dvorca na ražnju prašiček, pura ali goska za kraljevo mizo, kraljeva družina pa poseda pri ognju v razgovoru s svojim spremstvom in s seljaki.

Tako hoče današnji naš miroljubni vladar, da bodi Topola s svojo okolico žarišče miru in zadovoljstva, od koder naj izhaja delo za gospodarski razvoj države k njenemu blagostanju, kakor je svoj čas bila ta okolica žarišče, od koder je izhajalo delo za osvoboditev Jugoslavije.

Kraljev dvorec na Oplencu (v ozadju cerkev sv. Đorđa).

PO KUČERI — T. B.:

Zgodba o zgodnjem Jurčku.

Vera je v četrtem razredu meščanske šole. Namenila se je vstajati ob petih kot ptički in mlekarice. Uči se za malo maturo. Njen mlajši brat Jurček nima skrbi, čeprav je gimnazijec. Saj nima ničesar skaziti, zakaj bi ne priznal! Ponavljalni izpit še ni, da bi se svet podrl... Če pa človek obsedi po božji volji še eno leto v istem razredu, tudi še ni nič nečloveškega. Proti božji volji še las ne pade z glave. Človek mora biti vdan kristjan, kajne? Kar pa zadeva vstajanje zjutraj... i rad, prav rad. Samo pokličite me! Seveda samo od pol osme naprej. Ali ni spanje edini užitek, ki zanj ni treba nič plačati, pa bi se mu pregrešno odrekel? Če je Vera tako neumna — kakor ji drago! Seveda, samo da bi se imela s čim postavljati pred strici in tetami.

Marko bi rad videl takole šolsko konferenco. Lepa komedija, ne? In tisti opomini v dijaški knjižici! Taka predpotopna navada v današnjem prosvetljenem veku! Neverjetno, kaj vse minister učiteljem